

GÓRNOŚLĄSKIE STUDIA SOCJOLOGICZNE

SERIA NOWA

TOM 5

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO
KATOWICE 2014

GÓRNOŚLĄSKIE STUDIA SOCJOLOGICZNE

SERIA NOWA

TOM 5

pod redakcją
Ewy Budzyńskiej

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Katowice 2014

- Redaktor naczelny:** Wojciech Świątkiewicz
- Rada Naukowa:** Dieter Bingen, Krzysztof Frysztacki, Grzegorz Gorzelak, Bohdan Jałowiecki, Kazimierz Krzysztofek, Joanna Kurczewska, Michał Lis, Peter Ondrejkovič, Andrzej Sadowski, Andrzej Sakson, Janusz Słodczyk, Paweł Starosta, Józef Styk, Marek Ziółkowski, Rudolf Žaček
- Lista Recenzentów:** Anna Barska, Leon Dyczewski, Ewa Jurczyńska-McCluskey, Zdzisław Krasnodębski, Zbigniew Kurcz, Anna Kwak, Irena Machaj, Janusz Mariański, Marian Niezgoda, Adam Rosół, Krystyna Slany, Renata Suchocka, Brunon Synak, Maria Szejma, Anna Śliz, Danuta Walczak-Duraj, Wielisława Warzywoda-Kruszyńska
- Rada Redakcyjna:** Adam Bartoszek, Ewa Budzyńska, Krystyna Faliszek, Leszek A. Gruszczyński, Krzysztof Łęcki, Tomasz Nawrocki, Andrzej Niesporek, Piotr Skudrzyk, Urszula Swadźba, Marek S. Szczepański, Jacek Wódz, Kazimiera Wódz, Piotr Wróblewski
- Redaktor statystyczny:** Małgorzata Tyrybon
- Sekretarz Redakcji:** Justyna Kijonka
gss.redakcja@us.edu.pl
- Adres Redakcji:** Instytut Socjologii
Uniwersytet Śląski w Katowicach
ul. Bankowa 11
40-007 Katowice
tel. +48 32 359 1889
fax +48 32 359 2130

Czasopismo indeksowane w bazach:

Index Copernicus, BazHum

Publikacja jest dostępna także w wersji internetowej:
Central and Eastern European Online Library

www.cceol.com

Spis treści

Wstęp (<i>Wojciech Świątkiewicz</i>)	7
--	---

Świat wartości w regionie

Marek S. Szczepański, Anna Śliz: Wartości etniczne w (niemal) homogenicznym społeczeństwie. Próba analizy porównawczej	11
Urszula Swadźba: Śląskie wartości — praca, rodzina i religia. Geneza, trwanie i zmiany	22
Halina Rusek: „Inny” Śląsk — południowe rubieże województwa śląskiego	42
Magdalena Lemańczyk: „Ojczyzna” jako wartość kształtująca tożsamość narodową i etniczną liderów mniejszości niemieckiej na Pomorzu Gdańskim	58
Anna Barska: Świat wartości w krajach Maghrebu — ciągłość i zmiana	81

Przemiany społeczne a wartości

Janusz Mariański: Wartości prospołeczne w świadomości Polaków	99
Peter Ondrejковиč: A Study on Intergenerational Relations	119
Bernadette Jonda: The Movement to Protect Local Values in Germany’s Lusatia Region	136
Małgorzata Hołomek: Ruch separatystyczny, nacjonalizm czy naród?	152

Recenzje

Małgorzata Kierat: Recenzja książki ks. prof. Janusza Mariańskiego <i>Małżeństwo i rodzina w świadomości młodzieży maturalnej — stabilność i zmiana</i> . Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek 2012	175
--	-----

Z życia Instytutu Socjologii UŚ

Robert Pyka: Aktywność naukowo-badawcza Instytutu Socjologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach	181
--	-----

Contents

Introduction (<i>Wojciech Świątkiewicz</i>)	7
---	---

The World of Values in the Region

Marek S. Szczepański, Anna Śliz: Ethnic Values in (Almost) Homogeneous Society: An Attempt of Comparative Analysis	11
Urszula Swadźba: Silesian Values — Work, Family and Religion. Origin, Persistence and Change	22
Halina Rusek: The “Other” Silesia — Southern Hinterlands of the Silesian Voivodeship	42
Magdalena Lemańczyk: “Homeland” as a Value Shaping National and Ethnic Identity of German Minority Leaders in Gdańsk Pomerania	58
Anna Barska: The World of Values in the Maghreb Countries — Stability and Diversity	81

Social Transformations and Values

Janusz Mariański: Prosocial Values in the Consciousness of the Poles	99
Peter Ondrejковиč: A Study of Intergenerational Relations	119
Bernadette Jonda: The Movement to Protect Local Values in Germany’s Lusatia Region	136
Małgorzata Hołomek: The Separatist Movement, Nationalism, or Nation?	152

Reviews

Małgorzata Kierat: Review of the Publication by Rev. Prof. Janusz Mariański <i>Małżeństwo i rodzina w świadomości młodzieży maturalnej — stabilność i zmiana</i> (Toruń, Wydawnictwo Adam Marszałek 2012)	175
---	-----

From the Life of the Institute of Sociology

Robert Pyka: Scientific-Research Activity of the Institute of Sociology, University of
Silesia in Katowice 181

Wstęp

Studia nad systemami wartości oraz ich przeobrażeniami stanowią dogodną płaszczyznę refleksji nad kierunkiem przemian społeczeństwa i jego kultury.

Człowiek tworzy wartości, a wartości współtworzą człowieka, jego osobowość, postawy, aspiracje życiowe, preferowane i realizowane wzory zachowań i działań społecznych w praktykach życia prywatnego czy publicznego. Jak trafnie zauważa Maria Gołaszewska: „wszelkie decyzje, dążenia, spory, konflikty międzyludzkie zakładają opowiedzenie się po stronie określonych wartości, a pozostanie obojętnym pod tym względem oznaczałoby rezygnację z wszelkich dążeń, wyrzeczenie się swego człowieczeństwa” (M. Gołaszewska: *Internalizacja wartości w sytuacji estetycznej. Szkic z pogranicza estetyki i antropologii filozoficznej*. W: *Wartości a sposób życia*. Red. M. Michalik. Warszawa 1979, s. 163). Nie ma życia społecznego, czy to w wymiarze indywidualnym, czy zbiorowym, poza sferą aksjologiczną. Zawsze jesteśmy uwikłani w świat wartości.

Florian Znaniecki traktował wartości jako kategorie równie realne, obiektywne i racjonalne jak rzeczy. Wartości i rzeczy tworzą świat realny. O świecie tym mamy wiedzę racjonalną. „Wartości są zawsze powiązane ze sferą działania człowieka. Rzeczy istnieją niezależnie od poczynań człowieka” (F. Znaniecki: *Nauki o kulturze*. Warszawa 1971, s. 22). Świat kultury i świat natury to dwa aspekty otaczającej nas rzeczywistości. Podążając tokiem klasycznej w polskiej socjologii refleksji nad wartościami, możemy przywołać definicję sformułowaną przed laty przez Jana Szczepańskiego: „wartość to dowolny przedmiot materialny lub idealny, idea lub instytucja, przedmiot rzeczywisty lub wyimaginowany, w stosunku do którego jednostki lub zbiorowości przyjmują postawę szacunku, przypisują mu ważną rolę w swoim życiu i dążenie do jego osiągnięcia odczuwają jako przymus” (J. Szczepański: *Elementarne pojęcia socjologii*. Warszawa 1970, s. 97—98). W rozwinięciu myśli Jana Szczepańskiego możemy dopisać, że jak już posiadamy te „wartościowe przedmioty”, to nie chcemy ich za żadną cenę utracić, uznając je za własne, za swoje, za oczywiste, naturalne, niebudzące wątpliwości części własnej osobowości, społecznej i kulturowej tożsamości. W tym sensie rację ma również Janusz Mariański, który w podsumowaniu analiz rozmaitych socjologicznych teorii wartości konkluduje: „w socjologii przez wartość rozumie się najczęściej to wszystko, co wiąże się z pozytywnymi emocjami, co skupia w sobie pragnienia i dążenia człowieka, co uważa się za ważne i istotne w życiu, godne pożądania, na zdobyciu czego jednostce najbardziej zależy albo czego się na co dzień poszukuje jako rzeczy cennej” (J. Mariański: *Wprowadzenie do socjologii moralności*. Lublin 1989, s. 165).

Prezentowany tom „Górnośląskich Studiów Socjologicznych. Seria Nowa”, przygotowany redakcyjnie przez Ewę Budzyńską, został podzielony na dwie części tematyczne.

Pierwsza z nich, nosząca tytuł *Świat wartości w regionie*, skupia artykuły poświęcone socjologicznej analizie wartości współtworzących społeczno-kulturową specyfikę regionów. Jak zwykle wiele uwagi poświęcamy tematyce śląskiej, tym razem ukazując także wewnętrzne społeczno-kulturowe zróżnicowania tego regionu. Marek S. Szczepański i Anna Śliz oraz Urszula Swadźba swoimi analizami obejmują Górny Śląsk przedstawiany jako region przemysłowy skupiony wokół Katowic. Natomiast Halina Rusek, podejmując temat „południowych rubieży województwa śląskiego”, koncentruje swoją uwagę na Śląsku Cieszyńskim, czasem też określanym jako „górnos Śląska część Księstwa Cieszyńskiego” (A. Lysko: *Anielin Fabera 1913—1983. Rys biograficzny*. Łędziny 2013, s. 13). Dla badaczy Śląska oraz wszystkich zainteresowanych jego historią i współczesną problematyką to ciekawe artykuły, pozwalające bliżej przyjrzeć się różnym socjologicznym przedstawieniom Śląska, ukazującym również, jak odmienne historycznie dzieje ziem śląskich modelują ich współczesne rytmy życia społecznego i postacie kultury.

W socjologiczne ujęcie specyfiki aksjologicznej regionów wpisują się też analizy Anny Barskiej poświęcone głównym wartościom życia społecznego, takim jak honor, posłuszeństwo, rodzina, religia, w krajach Maghrebu oraz udokumentowany badaniami empirycznymi artykuł Magdaleny Lemańczyk podejmujący problematykę ojczyzny jako wartości w doświadczeniach mniejszości etnicznej na przykładzie Niemców zamieszkujących Pomorze Gdańskie.

Druga część, opatrzona tytułem *Przemiany społeczne a wartości*, zawiera artykuły podejmujące problematykę modelującego wpływu wartości na różne aspekty życia społecznego ujmowane w kontekście procesów globalizacyjnych. Złożone zagadnienia kształtowania się postaw i wartości wspólnotowych i prospołecznych, a także indywidualnych i egoistycznych w szerokim kontekście polskim i europejskim analizuje Janusz Mariański, a Peter Ondrejkovič podobną problematykę wpisuje w zmieniający się kontekst relacji międzypokoleniowych. Bernadette Jonda badaniem obejmuje ruch społeczny na rzecz obrony i promocji wartości regionalnych, a Małgorzata Hołomek prezentuje osadzoną w badaniach empirycznych prowadzonych na Górnym Śląsku analizę społecznie wrażliwych powiązań między nacjonalizmem i separatyzmem w kontekście procesów identyfikacji z kulturą regionalną i wartościami narodowymi.

W omawianym tomie znajdujemy też recenzję książki Janusza Mariańskiego *Małżeństwo i rodzina w świadomości młodzieży maturalnej — stabilność i zmiana* oraz opracowanie Roberta Pyki charakteryzujące profil zaangażowania naukowo-badawczego pracowników Instytutu Socjologii Uniwersytetu Śląskiego.

W 6. tomie „Górnośląskich Studiów Socjologicznych. Seria Nowa” planujemy przedstawić wieloaspektowo potraktowane zagadnienia *spotkania kultur*, rozpatrywane w wymiarze regionalnym, narodowym i globalnym.

Zapraszamy do lektury.

Redakcja: Barbara Malska, Krystian Wojcieszuk

Projekt okładki: Justyna Kijonka

Opracowanie graficzne okładki: Paulina Dubiel

Redakcja techniczna: Małgorzata Pleśniar

Korekta: Lidia Szumigala

Łamanie: Bogusław Chruściński

Copyright © 2014 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0072-5013

(wersja drukowana)

ISSN 2353-9658

(wersja elektroniczna)

Wydawca

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice

www.wydawnictwo.us.edu.pl

e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Nakład: 100 + 50 egz. Ark. druk. 12,0. Ark. wyd. 16,0.

Papier offset. kl. III, 90 g

Cena 20 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Więcej o książce

CENA 20 ZŁ | ISSN 2353-9658
(+ VAT)